Τα προγράμματα διάσωσης ήταν υπόθεση κάκιστης διαχείρισης αφού η Ελλάδα δεν έπαιξε σωστά τα διαπραγματευτικά

Οι περικοπές 13,5 δισ. και οι αυξήσεις φόρων θα φέρουν μείωση κατά 11% του ελληνικού ΑΕΠ

«ΘΑ πρέπει επιτέλους να γίνει κατανοητό ότι η έλλειψη απασχόλησης για πάνω από 1,2 εκατ. ανθρώπους δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με μείωση των μισθών ή με εξωπραγματικές προσδοκίες περί μαζικών ιδιωτικών επενδύσεων» υπογραμμίζει στη συνέντευξή του στην ΕΞΠΡΕΣ ο κ. Δημήτρης Παπαδημητρίου, πρόεδρος του Levy Economics Institute από το 1986, εκτελεστικός αντιπρόεδρος και Provost του Κολεγίου Bard και καθηγητής Οικονομικών στην έδρα Jerome Levy, ενώ ασκεί οξύτατη κριτική για την πολιτική της δημοσιονομικής προσαρμογής με βάση την υψηλή φορολογία και τις περικοπές στις κρατικές δαπάνες που επιβάλλεται στην ελληνική οικονομία από το 2010 καθώς επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο της παραγωγής. «Η σωρευτική μείωση της παραγωγής κατά 20% και τα επίπεδα ανεργίας της τάξης του 26% είναι σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα μιας καθοδηγούμενης ύφεσης εξαιτίας των μέτρων λιτότητας» για τη μείωση του ελλείμματος, επισημαίνει χαρακτηριστικά. «Τα εξωγενώς επιβαλλόμενα μέτρα λιτότητας καταλήγουν σε μαζική απώλεια της παραγωγής και της απασχόλησης», τονίζει.

▶ Η Ελλάδα βιώνει σήμερα τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση στη μεταπολεμική ιστορία της. Το ΑΕΠ μειώνεται σταθερά από το 2008, έχοντας ήδη συρρικνωθεί κατά περίπου 20% και η χώρα είναι αντιμέτωπη με μια πολιτική και κοινωνική κρίση εξίσου ανησυχητικών διαστάσεων. Δεδομένου ότι το Levy Economics Institute δημοσίευσε πρόσφατα μια ενδιάμεση έκθεση για την ελληνική οικονομία με εσάς ως επικεφαλής συγγραφέα, θα μπορούσατε να μας δώσετε μια αίσθηση για τον πραγματικό χαρακτήρα της κρίσης και τι είναι αυτό που την έκανε τόσο εκρηκτική και καταστροφική;

«Η ενδιάμεση έκθεση της έρευνας του Levy Institute που αναφέρατε, και που θα ήθελα να πω εξαρχής ότι αποτελεί μια συλλογική προσπάθεια με το Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, υπογράμμισε κάτι που τώρα είναι ευρέως γνωστό: ότι η Ελλάδα ήταν, έως το ξέσπασμα της κρίσης του 2008, η χώρα που αποκόμισε το μεγαλύτερο όφελος από τη συμμετοχή της στο ευρώ, με το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ να αυξάνεται πάνω από 30% για την περίοδο 2000-2008. Για να θέσουμε το ζήτημα σε ένα καλύτερο πλαίσιο, μόνο η Ιρλανδία, αν και για διαφορετικούς λόγους, κατέγραψε ανάλογες επιδόσεις με αυτές της Ελλάδας. Η θέση της Ελλάδας απέναντι στη Γερμανία βελτιώθηκε από 58% του πραγματικού κατά κεφαλήν γερμανικού ΑΕΠ που ήταν το 2000 σε 68% στο τέλος του 2007. Τα τελευταία χρόνια το ελληνικό ΑΕΠ βρίσκεται σε σταθερή πτώση και έχει πέσει στο 55% του πραγματικού κατά κεφαλήν γερμανικού ΑΕΠ. Η βελτίωση της επίδοσης της ελληνικής οικονομίας μεταξύ 2000-2007 οφειλόταν στη σύγκλιση των νομισματικών μεταβλητών, του πληθωρισμού και των επιτοκίων στις αγορές κεφαλαίων στα κράτη-μέλη της ευρωζώνης.**

Η κρίση ήταν αποτέλεσμα της δυσκολίας μετακύλισης του ληξιπρόθεσμου χρέους που σωρεύτηκε στην Ελλάδα από τη χρηματοδότηση ανισορροπιών δημόσιου και εξωτερικού τομέα

Από την άλλη μεριά, όμως, η νομισματική σύγκλιση συνοδεύτηκε από μια αυξανόμενη απόκλιση των πραγματικών οικονομικών επιδόσεων, όπως είναι η παραγωγικότητα, το κόστος εργασίας και τα πραγματικά ποσοστά επενδυτικής απόδοσης, σε όλα τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης. Το αποτέλεσμα αυτής της απόκλισης εκπροσωπούσε την αποτυχία της επίτευξης των αναμενόμενων ενδοπεριφερειακών εμπορικών ισοζυγίων. Οι εμπορικές ανισορροπίες χρηματοδοτήθηκαν με την αύξηση του δανεισμού εντός της ευρωζώνης. Οι σχετικοί κίνδυνοι των επιμέρους χωρών της ευρωζώνης που εξέδιδαν κρατικά ομόλογα, που θα έπρεπε να καθορίζονται από τις διαφορές στη συμπεριφορά της πραγματικής οικονομίας, εξαφανίστηκαν. Αυτό οδήγησε στην εξάλειψη των spreads των επιτοκίων για το χρέος των αντίστοιχων εθνικών κυβερνήσεων, μια εξέλιξη που αντιπροσώπευε την πολύ κακή εκτίμηση του κινδύνου αθέτησης των υποχρεώσεων του δημόσιου χρέους των διαφόρων κρατών-μελών από τις αγορές κεφαλαίων. Η κρίση ήταν το αποτέλεσμα των δυσκολιών που αντιμετώπιζε η Ελλάδα στη μετακύλιση του ληξιπρόθεσμου χρέους που είχε συσσωρευτεί από τη χρηματοδότηση των ανισορροπιών του δημόσιου και του εξωτερικού τομέα. Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε από την ανακοίνωση του 2010 σχετικά με το μέγεθος του δημοσιονομικού ελλείμματος. Όσο μεγαλύτερο είναι το έλλειμμα τόσο πιο δύσκολη είναι η αποπληρωμή των δανειστών εφόσον, με βάση τη διευθέτηση του ευρωσυστήματος, η ικανότητα αποπληρωμής καθορίζεται από την ικανότητα της συλλογής των φόρων από τους κατοίκους μιας χώρας. Η απάντηση στην αδυναμία δανεισμού για την κάλυψη των υποχρεώσεων αναφορικά με την εξυπηρέτηση του χρέους ήταν η αναζήτηση μιας περιοριστικής εγχώριας δημοσιονομικής πολιτικής. Τα πακέτα διάσωσης της ΕΕ και του ΔΝΤ για την επίτευξη αυτού του περιορισμού αποδείχθηκαν παταγώδης αποτυχία, προκαλώντας την κατάρρευση της οικονομίας που βιώνουμε σήμερα».

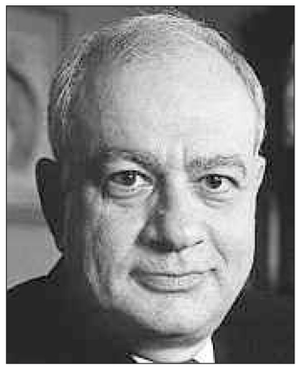

Ο κ. Δημήτρης Β. Παπαδημητρίου είναι πρόεδρος του Levy Economics Institute από το 1986, εκτελεστικός αντιπρόεδρος και Provost του Κολεγίου Bard και καθηγητής Οικονομικών στην έδρα Jerome Levy

▶ Είναι ευρέως αποδεκτό το γεγονός ότι η κατανάλωση με βάση το δανεισμό ήταν η βασική κινητήρια δύναμη ανάπτυξης στην Ελλάδα τα τελευταία 10 περίπου χρόνια, η οποία έχει καταρρεύσει από το 2010. Στο πλαίσιο αυτό μπορούμε να κάνουμε τη διάκριση μεταξύ ενδογενών και εξωγενών παραγόντων που συνέβαλαν στην τρέχουσα οικονομική κρίση;

«Η κατανάλωση σε συνδυασμό με τις επενδύσεις και τις δημόσιες δαπάνες αποτελούν τις κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης μιας οικονομίας. Η κατανάλωση με βάση το δανεισμό, ιδίως για μια χώρα που χρησιμοποιεί ξένο νόμισμα (ευρώ), έχει όρια. Η κατανάλωση θα πρέπει να είναι η πιο σταθερή από τις τρεις μεταβλητές. Η πολιτική της δημοσιονομικής προσαρμογής με βάση την υψηλή φορολογία και τις περικοπές στις κρατικές δαπάνες που επιβάλλεται στην ελληνική οικονομία από το 2010 επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο της παραγωγής, με τον πολλαπλασιαστικό παράγοντα να εξαρτάται από την αξία του δημοσιονομικού πολλαπλασιαστή. Η αξία του πολλαπλασιαστή προσδιορίζεται από ενδογενείς παράγοντες. Η αύξηση της κατανάλωσης και των κρατικών δαπανών αυξάνει την παραγωγή, με βάση την αξία του πολλαπλασιαστή, αλλά η παραγωγή συρρικνώνεται όταν μειώνονται οι δαπάνες. Κατά την περίοδο των δέκα τελευταίων ετών, οι αυξήσεις στις δαπάνες συνέβαλαν σε δραματική βελτίωση της παραγωγής και του βιοτικού επιπέδου. Από το 2010 η δημοσιονομική εξυγίανση που επιβάλλεται έχει επιφέρει, όπως ήταν αναμενόμενο, ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα. Το 2010 το ΔΝΤ υπέθεσε ότι ο πολλαπλασιαστής θα ήταν περίπου 0,5, αλλά τον αναθεώρησε, λόγω των αβυσσαλέων αποτελεσμάτων, στο 1,7. Επιτρέψτε μου να δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα. Εάν τεθεί σε εφαρμογή η πρόσφατη ρύθμιση για τις φορολογικές αυξήσεις και τις επιπλέον περικοπές των 13 δισ. ευρώ, και με τον δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή στο 1,7, το ΑΕΠ θα μειωθεί κατά ένα επιπλέον 11%. Τα εξωγενώς επιβαλλόμενα μέτρα λιτότητας, πολλαπλασιαζόμενα με τους ενδογενώς καθορισμένους πολλαπλασιαστές δημοσιονομικής πολιτικής και απασχολησιμότητας, καταλήγουν σε μαζική απώλεια της παραγωγής και της απασχόλησης. Η σωρευτική μείωση της παραγωγής κατά 20% και τα επίπεδα ανεργίας της τάξης του 26% είναι σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα μιας καθοδηγούμενης ύφεσης εξαιτίας των μέτρων λιτότητας που στόχοι της μείωσης του ελλείμματος του προϋπολογισμού».

▶ Αναλύοντας τα διαθέσιμα στοιχεία για την ελληνική οικονομία από την εισαγωγή του ευρώ, επισημαίνει κανείς δύο στοιχεία: Πρώτον, ότι η βιομηχανική παραγωγή είναι πολύ χαμηλότερη από εκείνη των άλλων ευρωπαϊκών χωρών και, δεύτερον, ότι οι ελληνικές επενδύσεις βρίσκονται σε σταθερή πτώση από το 2003. Είναι αλληλένδετα αυτά τα δύο;

«Η Ελλάδα είχε υψηλά επίπεδα επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ μέχρι το 1990. Ωστόσο, αυτό οφειλόταν κυρίως σε επενδύσεις στον κατασκευαστικό τομέα. Οι επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και μεταφορές, που είναι πολύ πιο σημαντικές για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων μιας οικονομίας, ήταν πολύ χαμηλότερες ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σύγκριση με άλλες χώρες όπως η Γερμανία. Προς το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του 1990 οι επενδύσεις σε εξοπλισμό άρχισαν να αυξάνονται, αλλά η τάση αυτή δεν διατηρήθηκε. Από το 2003 εμφανίζεται σημαντική πτώση των επενδύσεων τόσο στον κατασκευαστικό τομέα όσο και σε αυτόν του μηχανολογικού εξοπλισμού, ενώ από το ξέσπασμα της κρίσης και μετά οι επενδύσεις ουσιαστικά καταρρέουν και σημειώνουν πρωτοφανή χαμηλά επίπεδα. Η εξέλιξη αυτή έχει αφήσει την Ελλάδα χωρίς μια βάση για βιομηχανική παραγωγή. Αυτό επιβεβαιώνεται από διάφορες μελέτες που αφορούν τις ροές κεφαλαίων εντός της ζώνης του ευρώ. Οι βόρειες οικονομίες είναι αυτές που προσελκύουν τις περισσότερες επενδύσεις στον παραγωγικό τομέα, σε σχέση με τις νότιες οικονομίες, όπου κυριάρχησαν οι επενδύσεις σε ακίνητα κατά τη διάρκεια της δεκαετούς περιόδου μεταξύ 1999-2009».

▶ Η έκθεση της έρευνας του Levy Institute για την ελληνική οικονομία δείχνει ότι το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας εκτινάχθηκε στα ύψη μετά την υιοθέτηση του ευρώ, διευρύνοντας φυσικά το εξωτερικό έλλειμμα της χώρας. Αποτελεί αυτή η εξέλιξη μοναδικό χαρακτηριστικό της Ελλάδας και πόσο σημαντική είναι;

«Υπήρξε πάντα πρόβλημα με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της χώρας. Αλλά πριν από την ένταξη στο ευρώ το διαρθρωτικό έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αντισταθμιζόταν από το πλεόνασμα του ισοζυγίου σε εισοδήματα από περιουσιακά στοιχεία και καθαρές μεταβιβάσεις, κυρίως εμβάσματα από το εξωτερικό. Η ισορροπία μεταφοράς άρχισε να υποχωρεί τη δεκαετία του 1990, ακολουθούμενη από μια μείωση των καθαρών εσόδων από ακίντα. Υπήρξε επιδείνωση αυτών των ισορροπιών όταν η Ελλάδα προσχώρησε στο ευρώ, μαζί με το εμπορικό ισοζύγιο, που επιδεινώθηκε περαιτέρω. Και όπως προσπάθησα να εξηγήσω παραπάνω, η έκθεση που παρήγαμε σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, σημείωσε την επιτυχή σύγκλιση του εγχώριου πληθωρισμού της χώρας, όπως εκφράζεται από τα ανώτατα όρια για τον πληθωρισμό και τη νομισματική σύγκλιση των επιτοκίων για την ολονύκτια διατραπεζική αγορά μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Εθνικών Τραπεζών, με βάση το οποίο καθορίστηκαν όλα τα άλλα επιτόκια που επέτρεψαν στην Ελλάδα να χρηματοδοτήσει το χρέος της και τα δημόσια, ιδιωτικά και εξωτερικά ελλείμματα με πολύ μικρές διαφορές επιτοκίων από τη Γερμανία ή τη Γαλλία. Αυτή ήταν η εποχή του εύκολου χρήματος, που τροφοδότησε τη φρενίτιδα του δανεισμού. Η αυξανόμενη απόκλιση της παραγωγικότητας και του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, ιδίως στο πλαίσιο της γερμανικής πολιτικής για τη συγκράτηση των μισθών μετά την επανένωση η οποία επιταχύνθηκε το 2003, οδήγησε σε αύξηση των εμπορικών ανισορροπιών που χρηματοδοτήθηκαν με φτηνό χρήμα. Αυτή η εξέλιξη δεν ήταν μοναδική για την περίπτωση της Ελλάδας. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της Πορτογαλίας και της Ισπανίας, αλλά όχι τόσο έντονα όσο στην Ελλάδα. Οι χώρες με εμπορικό έλλειμμα δεν μπορούν να προσβλέπουν σε βοήθεια από τις χώρες με εμπορικό πλεόνασμα χωρίς οι τελευταίες να είναι διατεθειμένες να προσαρμόσουν την εσωτερική πολιτική τους. Η εσωτερική υποτίμηση του κόστους εργασίας είναι μια κούρσα προς τα κάτω που καμία χώρα δεν μπορεί να κερδίσει».

▶ Ωστόσο, στην έκθεση του Ινστιτούτου αναφέρεται ότι η αύξηση του δημόσιου χρέους δεν οφείλεται στα ελλείμματα, αλλά μάλλον στην κυβερνητική κακοδιαχείριση των διαθέσιμων οικονομικών πόρων. Μπορείτε να επεκταθείτε γύρω από αυτό;

«Μια σύγκριση των κρατικών εσόδων στην Ελλάδα με άλλες χώρες της ευρωζώνης δείχνει ότι ακόμη και αν το μέγεθος του δημόσιου τομέα δεν είναι υπερβολικά μεγάλο, ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα είχε ανέκαθεν πρόβλημα (πριν και μετά το ευρώ) όσον αφορά την ικανότητά του να έχει επαρκή έσοδα μέσω φορολογίας. Το μέγεθος της παραοικονομίας της χώρας είναι περίπου στο 28%. Φανταστείτε ποιες θα ήταν οι επιπτώσεις για την οικονομική ανάπτυξη εάν έστω και το ήμισυ της παραοικονομίας μπορούσε να περάσει στην επίσημη οικονομία. Ένα άλλο σημείο που παρατηρήσαμε είναι ότι ο καθαρός κρατικός δανεισμός, είτε σε επίπεδο ιστορικού κόστους είτε σε τιμές αγοράς, παραμένει σταθερός από την εισαγωγή του ευρώ, αλλά λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις μόνο όταν ξεσπά η κρίση του δημόσιου χρέους. Αυτό το γεγονός επιβεβαιώνει την άποψή μας ότι τα προγράμματα διάσωσης ήταν μια υπόθεση κάκιστης διαχείρισης».

▶ Υπάρχει μια γενική συναίνεση μεταξύ των οικονομολόγων ότι οι πολιτικές της λιτότητας είναι κυρίως υπεύθυνες για τη σημερινή κατάρρευση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Όμως, με δεδομένη τη δημοσιονομική κατάσταση της Ελλάδας, ποιες άλλες επιλογές ήταν διαθέσιμες;

«Οι επιλογές που ήταν διαθέσιμες για την Ελλάδα μετά το ξέσπασμα της κρίσης του δημόσιου χρέους ήταν πράγματι περιορισμένες. Ωστόσο, η κρίση του δημόσιου χρέους δεν είναι μόνο μια ελληνική κρίση, αλλά και μια κρίση της ευρωζώνης. Δεν ήταν υποχρεωτικό να συναινέσει η ελληνική κυβέρνηση με τα σκληρά μέτρα λιτότητας που σχεδιάστηκαν το 2010. Ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού δημόσιου χρέους βρισκόταν εκείνη την εποχή στους ισολογισμούς πολλών γερμανικών, γαλλικών και άλλων ευρωπαϊκών τραπεζών.

Η Ελλάδα ήταν η χώρα που αποκόμισε το μεγαλύτερο όφελος από τη συμμετοχή στο ευρώ, με το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ να αυξάνεται πάνω από 30% το 2000-2008

Ο φόβος ότι η ελληνική κρίση χρέους θα προκαλούσε μετάδοση της κρίσης στις άλλες οικονομίες της ευρωζώνης, ιδιαίτερα στην περιφέρεια της ευρωζώνης, προσέφερε ένα ισχυρό κίνητρο για μια διαπραγμάτευση με πολύ λιγότερο αυστηρούς όρους διάσωσης. Αλλά η Ελλάδα δεν έπαιξε σωστά τα χαρτιά της. Η κρίση είχε συστημικό χαρακτήρα που αφορούσε την ίδια τη δομή του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος και την ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό δεν ελήφθη καν υπόψη από την ελληνική κυβέρνηση που ήταν στην εξουσία το 2010 και, με την πάροδο του χρόνου, οι ευρωπαϊκές τράπεζες που ήταν εκτεθειμένες στον κίνδυνο της αδυναμίας της στάσης πληρωμών του ελληνικού Δημοσίου είχαν την ευκαιρία να απεμπλακούν από αυτόν τον κίνδυνο».

▶ Μερικοί στην Ελλάδα φοβούμαστε ότι η τρέχουσα οικονομική κρίση δεν είναι απλώς μια δημοσιονομική κρίση, αλλά αντανακλά τις βαθιές ρωγμές της ελληνικής κουλτούρας, η οποία είναι βαθιά βυθισμένη στη διαφθορά και την αναποτελεσματικότητα και διακατέχεται από μια αντιαναπτυξιακή νοοτροπία. Η σύγχρονη Ελλάδα δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση μια τυπική δυτική κοινωνία και δεν θα πρέπει συνεπώς να αναρωτιόμαστε γιατί η Ευρώπη μάς αντιμετωπίζει με δυσπιστία. Για παράδειγμα, δόθηκαν πρόσφατα στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα μιας έρευνας της Διεθνούς Διαφάνειας, που αποκαλύπτουν ότι η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ όσον αφορά τη μάχη κατά της διαφθοράς. Εν ολίγοις, αντί να λειτουργήσει η κρίση ως όχημα για βελτίωση, η χώρα στρέφεται ακόμη περισσότερο στις συνήθειες και τις πρακτικές του παρελθόντος. Ως Έλληνας ακαδημαϊκός που ζείτε στο εξωτερικό, ποια είναι η δική σας άποψη για το θέμα αυτό;

Η εσωτερική υποτίμηση του κόστους εργασίας είναι μια κούρσα προς τα κάτω που καμία χώρα δεν μπορεί να κερδίσει

«Με θλίβει φυσικά το γεγονός της κατάταξης της Ελλάδας στην τελευταία θέση όσον αφορά το φαινόμενο της διαφθοράς, αν και έχω επιφυλάξεις σχετικά με τη συγκεκριμένη μελέτη. Κανείς δεν μπορεί να διαφωνήσει ότι είναι άκρως απαραίτητο να υλοποιηθούν οι διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να απαλειφθούν κάποιες παλιές συνήθειες. Το μέγεθος της παραοικονομίας είναι πάρα πολύ μεγάλο για μια δυτική οικονομία και διαστρεβλώνει το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και μεταθέτει το βάρος της διαχείρισης των δημόσιων δαπανών σε εκείνους που δεν είναι σε θέση να το αντέξουν οικονομικά. Ωστόσο, σε μια χώρα όπου επικρατεί έντονα η παραοικονομία, η αύξηση της φορολογίας και οι περικοπές σε μισθούς και συντάξεις, όπως αυτές που επιβάλλονται από τα μέτρα λιτότητας, θα συμβάλουν στην περαιτέρω αύξηση της παραοικονομίας. Η τακτική των πελατειακών σχέσεων του ελληνικού πολιτικού συστήματος στη διακυβέρνηση της χώρας είναι κυρίως υπεύθυνη για την έλλειψη διαφάνειας και της διαφθοράς. Από την άλλη πλευρά, δεν θα πρέπει να συγχέουμε την έλλειψη διαφάνειας με τις δοκιμασίες πολλών πολιτών που δεν συμμετέχουν στο παιχνίδι ή με την απόλυτη αναγκαιότητα μιας στρατηγικής για την ανάπτυξη της οικονομίας».

▶ Το Levy Economics Institute θα διοργανώσει σύντομα ένα συνέδριο στην Ελλάδα με θέμα την κρίση και θα παρουσιάσει εναλλακτικές οικονομικές πολιτικές που θα βασίζονται σε ένα μακροοικονομικό μοντέλο προσομοίωσης. Τι ήταν αυτό που ώθησε το Ινστιτούτο να διαμορφώσει τόσο έντονο ενδιαφέρον για την ελληνική κρίση και πότε θα πρέπει να αναμένουμε να λάβει χώρα αυτή η εκδήλωση;

«Το ενδιαφέρον του Levy Institute για την κρίση στην ευρωζώνη, που προέκυψε με την ελληνική κρίση δημόσιου χρέους, πηγάζει από την έρευνά μας γύρω από το έργο του Χάιμαν Μίνσκι αναφορικά με τη χρηματοοικονομική αστάθεια. Ήταν παράξενο το γεγονός ότι η δομή κεφαλαιαγορών της ΕΕ δεν έκανε καμία διάκριση στις διαφοροποιήσεις κινδύνου μεταξύ των διαφόρων εθνικών υποχρεώσεων, ενώ οι διασυνοριακές επενδύσεις προσέφεραν στήριξη στη διαδικασία της αύξησης της απόκλισης στην εθνική παραγωγικότητα και του κόστους εργασίας. Από τη σκοπιά της ανάλυσης του Μίνσκι, αυτό αντιπροσωπεύει μια διαδικασία αυξανόμενης χρηματοοικονομικής αστάθειας στο εσωτερικό της ευρωζώνης. Η ικανότητα του κάθε οφειλέτη (ιδιωτικού ή κρατικού τομέα) εντός της ζώνης του ευρώ εξαρτάται από την ικανότητά του να παράγει πλεόνασμα είτε υπό τη μορφή ιδιωτικών κερδών είτε υπό τη μορφή δημοσιονομικού πλεονάσματος. Όμως, η απόκλιση μεταξύ σύγκλισης των επιτοκίων και απόκλισης πραγματικών οικονομιών σήμαινε ότι η ικανότητα της αποπληρωμής του χρέους εξαρτιόταν όλο και περισσότερο από τη δυνατότητα του δανεισμού για την αποπληρωμή τόκων και κεφαλαίου. Με βάση τους όρους του Μίνσκι, αυτό είναι ένα τέλειο σύστημα Πόνζι.

Οι δανειστές αποσύρουν τη στήριξή τους τη στιγμή που αντιλαμβάνονται ότι δεν υπάρχει καμία πραγματική βάση για την επικύρωση του χρέους και η χρηματοοικονομική αστάθεια αποκαλύπτεται ως μια οικονομική κρίση. Επιπλέον, είχε ενδιαφέρον η περίπτωση μιας νομισματικής ένωσης χωρίς δημοσιονομική ένωση για τη μελέτη των πολιτικών αποτελεσμάτων μέσω ενός μακροοικονομικού μοντέλου αποθεμάτων-ροών παρόμοιο με το μοντέλο που έχουμε αναπτύξει για την ανάλυση της οικονομίας των ΗΠΑ, με πολύ πειστικά αποτελέσματα.

Ο αείμνηστος Wynne Godley, καθηγητής στο Κέιμπριτζ και ανώτατος μελετητής στο Levy Institute, ήταν μαζί με πολλούς από εμάς δημιούς επικριτής του εγχειρήματος του ευρώ. Είμαστε συνεπώς πολύ χαρούμενοι που ενώσαμε τις δυνάμεις μας με το Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ προκειμένου να μελετήσουμε και να αναπτύξουμε, αρχικά, ένα πρόγραμμα του εργοδότη της έσχατης προσφυγής και ένα μακροοικονομικό μοντέλο για την ελληνική οικονομία. Το Ινστιτούτο Οικονομικών Levy και το Παρατηρητήριο επεξεργάζονται αυτή τη στιγμή τις λεπτομέρειες για τη διοργάνωση μιας εκδήλωσης, που προσδοκούμε ότι θα λάβει χώρα πολύ σύντομα».

Το πρόγραμμα του εργοδότη έσχατης προσφυγής είναι πολύ περιορισμένο για να αντισταθμίσει αύξηση ανεργίας

ΤΟ Levy Economics Institute σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ έχουν από κοινού προτείνει ένα πρόγραμμα κοινωνικής εργασίας, το οποίο εγκρίθηκε από το υπουργείο Εργασίας με χρηματοδότηση από πόρους των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων. Όμως, όπως σημειώνει ο κ. Παπαδημητρίου, είναι πολύ περιορισμένο, καλύπτει μόνο 55.000 άτομα, αριθμός ανεπαρκής για να αντισταθμίσει την αύξηση της ανεργίας και τις φτώχειας.

▶ Το Levy Economics Institute είναι θερμός υποστηρικτής της ιδέας του εργοδότη της έσχατης προσφυγής, που ήταν ένα από αγαπημένα θέματα του Χάιμαν Μίνσκι. Πόσο ρεαλιστική είναι αυτή η ιδέα για την Ελλάδα, με δεδομένο το γεγονός ότι η οικονομία είναι χρεοκοπημένη και βρίσκεται υπό την άμεση εποπτεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου;

«Η εμπειρία σε όλο τον κόσμο με τα προγράμματα του εργοδότη της έσχατης προσφυγής, κυρίως όσον αφορά τα προγράμματα έκτατης ανάγκης για την απασχόληση μετά από μια οικονομική κρίση, προσφέρει σαφώς στήριγμα στην άποψη ότι τα προγράμματα αυτά μπορεί να αποτελέσουν μια σημαντική σταθεροποιητική δύναμη. Στην Ελλάδα, κατά σύμπτωση, και πάλι σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, προτείναμε ένα πρόγραμμα κοινωνικής εργασίας, το οποίο εξετάστηκε και στη συνέχεια εγκρίθηκε από το υπουργείο Εργασίας. Το πρόγραμμα αυτό εξακολουθεί να υφίσταται. Η χρηματοδότηση του προγράμματος προέρχεται από πόρους των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων (ΕΣΠΑ). Αλλά το πρόγραμμα είναι πάρα πολύ περιορισμένο και καλύπτει μόνο 55.000 άτομα, ένας αριθμός παντελώς ανεπαρκής για να αντισταθμίσει τη ραγδαία αύξηση στα επίπεδα μακροχρόνιας ανεργίας και φτώχειας. Επιπλέον, προγράμματα αυτού του είδους είναι απολύτως ζωτικής σημασίας όσον αφορά τις μακροοικονομικές επιπτώσεις, ιδίως όταν η απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα βρίσκεται υπό κατάρρευση. Κατά την άποψή μου, ένα πρόγραμμα άμεσης απασχόλησης είναι ακριβώς το είδος του προγράμματος που απαιτείται για να συγκρατηθεί η καθοδική πορεία μιας οικονομίας. Είναι απίστευτο το γεγονός ότι η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού αφήνει αδιάφορους αυτούς που είναι επικεφαλής της κυβέρνησης της χώρας, της ΕΕ και του ΔΝΤ. Θα πρέπει επιτέλους να γίνει κατανοητό ότι η έλλειψη απασχόλησης για πάνω από 1,2 εκατ. ανθρώπους δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με τη μείωση των μισθών ή με εξωπραγματικές προσδοκίες περί μαζικών επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Ακόμη και αν μπορούσαν να υλοποιηθούν αυτοί οι ευσεβείς πόθοι, η αύξηση της απασχόλησης μετά από μια έντονη οικονομική κρίση θα επιτευχθεί με καθυστέρηση πέντε έως επτά ετών».

ΤΟ Levy Economics Institute του Κολεγίου Bard της Νέας Υόρκης (ιδρύθηκε το 1860 και αποτελεί ένα από τα εξέχοντα ακαδημαϊκά ιδρύματα ανθρωπιστικών σπουδών των Ηνωμένων Πολιτειών) είναι ένα από τα σημαντικότερα ερευνητικά ινστιτούτα οικονομικής ανάλυσης και πολιτικής οικονομικής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ταυτόχρονα, τυγχάνει να είναι και το μοναδικό ίσως ετερόδοξο Ινστιτούτο Οικονομικών, που εστιάζει σε μετα-κεϋνσιανές αναλύσεις και συγκεκριμένα στην οικονομική παράδοση του μεγάλου Αμερικανού οικονομολόγου Χάιμαν Μίνσκι, που στοχεύουν στη ριζική αναδιοργάνωση του τρόπου λειτουργίας των θεσμών του σύγχρονου καπιταλισμού με απώτερο σκοπό μια ορθολογικά λειτουργούσα οικονομία χωρίς ανεργία, φτώχεια και έντονες ανισότητες. Το Ινστιτούτο Οικονομικών Levy ιδρύθηκε το 1986 και στεγάζεται στο Blithewood, μια νεοκλασική βίλα που οχεδιάστηκε το 1899. Αποτελείται από πάνω από 60 ερευνητές, εταίρους πολιτικής και ανώτατους μελετητές, με ερευνητικά προγράμματα και δημόσιες πολιτικές παρεμβάσεις που καλύπτουν μεγάλο εύρος ζητημάτων που αφορούν την οικονομία σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Ο ίδιος ο Χάιμαν Μίνσκι υπήρξε διακεκριμένος μελετητής του Ινστιτούτου από το 1990 έως το θάνατό του το 1996.